

Hrvatski mediji posljednjih godina sve češće izvještavaju o razbojništvima nad osobama koje novac prevoze običnim putničkim automobilima ili pješice i o razbojništvima počinjenima u poštanskim uredima hrvatskih pošta, poslovnica Zavoda za platni promet, mjenjačnicama, bankama, benzinskim crpkama itd. Razbojništva su česta i u objektima u kojima se odvija promet gotovim novcem primjerice u salama banaka, malim osamljenim poštanskim uredima, mjenjačnicama ili benzinskim crpkama. Osim razbojništava, za financijske institucije su karakteristična i kaznena djela razbojničkih krađa, koje mediji i javnost jedinstveno nazivaju "pljačkama" ne razlikujući bitno razbojništva i razbojničke krađe. Za ove financijske institucije karakteristične su i teške krađe izvršene provaljivanjem u banke i poštanske urede prilikom kojih provalnici odnose teške kase odnosno u prostoru banke ili poštanskog ureda obijaju kase da bi otuđili novac i druge vrijednosti. Također su česte i tzv. "obične" krađe kao pojavnici oblici ugrožavanja u bankama. Njih, međutim, uglavnom izvršavaju zaposlenici iznutra.

Raščlambom izvršenih razbojništava i teških krađa, može se zaključiti da je većina predmetnih kaznenih djela, izvršena uglavnom nad nezaštićenim poslovnim objektima gdje direktori banaka dopuštaju ili čak nalažu promet gotovim novcem bez osiguranja i pratnje ovlaštenih čuvara ili da se na objektima, gdje se manipulira novcem, ne ustrojava adekvatna ili gotovo nikakva zaštita.

Iz preventivnih razloga bitno je da i same financijske institucije (banke i sl.) poduzmu potrebne mjere zaštite. Sukladno tome Ministarstvo unutarnjih poslova je u više navrata apeliralo na financijske institucije da na odgovarajući način i sukladno odredbama Zakona o zaštiti osoba i imovine, ustroje štice kao objekata banaka i mjenjačnica, tako i štice prijenosa novca- ali i uposlenika banaka i drugih novčarskih institucija.

Komentar odgovornih u bankama nakon počinjenog razbojništva se uglavnom svodi na izgovor da su se osigurali od takvog štetnog događaja i da će im osiguravatelj platiti štetu. Međutim nisu svjesni svih posljedica takvog događaja. Domaći osiguravatelj naplatit će isplaćenu štetu po polici osiguranja od stranog reosiguravatelja i tako se stvara začarani krug čiji sudionici nisu osobito motivirani za ustrojavanje zaštite objekata u kojima se obavlja poslovanje gotovim novcem, prijenosa novca i drugih vrijednosti te zaposlenika u bankama. Iznenadujući je takav stav banaka i ostalih novčarskih institucija premda trpe i neizravne štete sa svakim štetnim događajem kao što je razbojništvo.

Tri subjekta utječu na smanjenje rizika nastanka štetnih događaja i to: banke i druge novčarske institucije, zaštitarske tvrtke ili ustrojene unutarnje zaštitarske službe te osiguravatelji. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske (MUP) ne može direktno utjecati na međudnose ovih triju čimbenika, jer je zakonska obveza jednako štiti sve građane i njihovu imovinu i tako generalno preventirati izvršenje kaznenih djela. Dodatno se može štiti tko želi, no samo pod uvjetima propisanim Zakonom o zaštiti osoba i imovine i njegovim podzakonskim aktima. MUP može posredno utjecati na zaštitu osoba i imovine obavljanjem redovite djelatnosti iz svoje nadležnosti, a posebno dosljednom provedbom odrednica Zakona i Pravilnika koji uređuju zaštitarsku djelatnost i pružanjem stručne pomoći u svezi s adekvatnom zaštitom fizičkih i pravnih osoba koje ju zatraže. Osiguravatelji mogu svojim uvjetima osiguranja imovine i osoba utjecati da se osiguranici dodatno zaštite kako bi smanjili rizik nastanka štetnog događaja.

Očigledno je da osiguravatelji imaju bitnu ulogu u poticanju banaka i drugih financijskih institucija na samozaštitu.

Trebaju li osiguravatelji postaviti uvjete osiguranja, imajući u vidu dodatnu zaštitu u objektima financijskih institucija, te kakvu korist imaju osiguravatelji ako je broj štetnih događaja manji?

Je li moguće u određenom vremenskom periodu, sukladno Pravilniku, osigurati sve prijenose novca koje prati i osigurava zaštitarsko trgovačko društvo ili unutarnja zaštitarska služba koja ima posebno odobrenje?¹

U uvodnom dijelu potrebno je istaknuti i razloge propulzivnosti zaštitarske industrije i afirmacije tzv. "privatne sigurnosti" uopće. Zaštitarska industrija je najveću evoluciju doživjela u Sjedinjenim Američkim Državama, Australiji i Južnoafričkoj Republici. Primjerice, odnos policajaca i zaštitara u Kanadi je 166 / 100, u SAD-u 180 / 100 a u Australiji 231 / 100. U europskim je zemljama taj odnos znatno drugačiji i prosječno iznosi 43 zaštitara na 100 policajaca.² Međutim, posljednjih godina je i u europskim državama došlo do znatnog rasta u ovoj industriji i promjene odnosa broja zaštitara i policajaca u korist zaštitara. Prema dolje navedenom izvoru, godine 1995., je u zemljama Europske Unije bilo registrirano ukupno 6.000 zaštitarskih poduzeća sa 500.000 zaposlenih i ukupnim godišnjim prometom od 7 milijardi EUR-a.

U Hrvatskoj je licencirano 105 zaštitarskih tvrtki koje, zajedno sa unutarnjim zaštitarskim službama i obrtnicima, upošljavaju više od 12.000 čuvara. Odnos čuvara i policajaca je veći od europskog prosjeka; oko 48 zaštitara na 100 policajaca. Razloge većeg prosječnog broja zaštitara od broja policajaca su posljedice rata protiv Republike Hrvatske.

Općeniti razlozi za rast i propulzivnost ove industrije su :

- novi oblici odnosa prema vlasništvu,
- subjektivni osjećaj potrebe za zaštitom i sigurnošću,
- policija posredno odbacuje manje važne policijske poslove (osiguranje javnih okupljanja, nadzor parkiranja, ophodnje javnim parkovima i sl.),
- smanjenjem broja uniformiranih policajaca smanjena je preventivna učinkovitost,
- povećanje kriminaliteta zbog raznih razloga (novi društveni odnosi i zahtjevi za većim standardima u području ljudskih prava promijenile su procedure u kazneno-procesnom pravu i neke druge odredbe u kazneno-materijalnom pravu koje idu u korist počiniteljima kaznenih djela u sudskim postupcima),
- visok stupanj otuđenosti i slaba društvena želja za odmazdom za počinjeno kazneno djelo,
- slabljenje utjecaja tradicionalnih socijalnih institucija ili stupova društva poput crkve, škole, obitelji i susjedstva,
- inicijativa za većom privatizacijom "javne sigurnosti",
- u moderno uređenim državama, policija se pojavljuje prva u represivnom lancu dok je prevencija prepuštena profesionalnim zaštitarskim tvrtkama,
- za sve što nije core business tvrtke, koriste se vanjski dobavljači jer je dugoročno isplativije.

Navedena su društvena kretanja utjecala na rast zaštitarske industrije i u Hrvatskoj. Temeljem dosad navedenog možemo zaključiti da iz razvijenih zapadnih zemalja dolazi poruka da je privatna sigurnost ne samo poželjna nego jedan od najbitnijih čimbenika sigurnosti i stabilnosti u poslovanju financijskih institucija.

¹ Pravilnik o uvjetima obavljanja poslova pratnje i osiguranja novca, vrijednosnih papira i dragocjenih kovina i metala, te načinu izdavanja posebnog odobrenja za obavljanje tih poslova ("NN", 80/99).

² De Waard, J. The private security industry in international perspective, European Journal on Criminal Policy and Research, br. 2., Kluwer Academic Publishers, Amsterdam, 1999..